

TÜRKİYE'NİN YÜZ YILI

YÜKSEKÖĞRETİM

Editör
Nihat Erdoğan

Yükseköğretim

Editör: Nihat Erdoğan

Nokta Yayınları : 10

Türkiye'nin Yüz Yılı : 3

Dizi Editörü : Lütfi Sunar

Genel Yayın Yönetmeni : Yusuf Temizcan

Yayına Hazırlayan : Elif Yavuz

Tasarım : Seyfullah Bayram

Baskı-Cilt : Kitapyurdu Doğrudan Dağıtım,
Yenibosna Merkez Mh. Cemal Ulusoy Cd. No: 43 Bahçelievler/İstanbul
kdd.kitapyurdu.com (Sertifika no: 40675)

1. Baskı : İstanbul, Aralık 2023

ISBN : 978-625-98689-3-6

İletişim : Sultantepe Mh. Cumhuriyet Cd. No: 39/1
Fıstıkağacı İş Merkezi, Üsküdar, İstanbul
editor@nokta kitap.com | nokta kitap.com.tr
(Sertifika no: 53575)

© Nokta Yayınları 2023

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Nokta Yayınları, Nokta Yayın Grubu'na ait bir markadır.

TÜRKİYE'NİN YÜZ YILI

YÜKSEKÖĞRETİM

Editör
Nihat Erdoğan

Türkiye'nin Yüz Yılı Dizisi

Dizi Editörü: Lütfi Sunar

Türkiye'nin Yüz Yılı dizisi, cumhuriyetin yüzüncü yılında geçmişe yönelik bir muhasebe ve geleceğe dair bir hazırlık yapmayı amaçlamaktadır. Türkiye yüz yıl içerisinde Osmanlı'dan devralınan miras üzerinde pek çok dönüşümlere, kırılmalara ve yeniliklere şahitlik etmiştir. Dizi içerisinde belirlenen temel alanlarda yaşanan önemli gelişmeler, veriler temelinde incelenerek bir değerlendirme çerçevesi oluşturulmuştur. Bu kapsamda hazırlanan kitaplarda alanda yaşanan gelişmelerin özgün bir bakış açısı ile kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi bugün sahip olduğumuz birikimin tespit edilebilmesi için de önem arz etmektedir. Her kitabın sonunda sunulan kronoloji ile Türkiye'ye dair yüz yıllık bir bilanço sunulmaktadır.

Dizide; siyasal hayat, kültür-sanat, yükseköğretim, sosyal politikalar, iktisat, göç, dış ilişkiler, sağlık ve şehirleşme gibi geniş bir yelpaze ile Türkiye'nin serüveni aktarılmaktadır.

Yazarlar Hakkında

Ali Sınağ

Prof. Dr.; 1969 yılında İstanbul'da doğdu. Doktora eğitimini Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Bölümü'nde Nisan 2001'de tamamladıktan sonra, 2001-2003 yılları arasında Alman Akademik Değişim Servisi'nden (DAAD) aldığı bursla Almanya'nın Karlsruhe Teknik Üniversitesi Engler Bunte Kömür, Petrol ve Doğal Gaz Enstitüsü'nde ve ardından 2003-2004 yılları arasında aynı şehirdeki Karlsruhe Araştırma Merkezi'nin bursuyla yenilenebilir enerji kaynaklarından biyokütleden değerli kimyasallar eldesi üzerine doktora sonrası bilimsel araştırmalarda bulundu. Ekim 2003'te yardımcı doçent, Nisan 2005'te doçent ve Eylül 2010'da profesör oldu. 2012-2023 yılları arasında Ankara Üniversitesi Teknokent Yönetim Kurulu Üyesi, AÜ BAP Koordinatörü, AÜ Akreditasyon, Kalite ve Akademik Değerlendirme Koordinatörü, Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklar Komisyonu Başkanı, Teknoloji Transfer Ofisi kurucu üyesi olarak görev yapmıştır. Temmuz 2023'te Ankara Üniversitesi'nden emekli olan Sınağ, Eylül 2023'ten beri İstanbul Aydın Üniversitesi'nde Araştırma ve Kalite süreçlerinden sorumlu Rektör Yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Sınağ ayrıca kıdemli değerlendirici üye olarak Yükseköğretim Kalite Kurulu'nun (YÖKAK) üniversitelerimizin dış değerlendirme ve kurumsal akreditasyon süreçlerine katkı sunmaktadır. 2018'den beri TÜBİTAK Kömür, Biyokütle, Atık Teknolojileri Çağrı Programları Danışma Kurulu üyesi, 2022'den beri TÜBİTAK İtiraz Değerlendirme Kurulu üyesi olarak görev yapmaktadır. Yükseköğretim Kurulunu temsilen 2019-2021 yılları arasında TSE Teknik Kurul üyesi olarak görev yapmış, 2022 yılından beri de Türk Patent ve Marka Kurumu Danışma Kurulu Üyesi olarak görev yapmaktadır. Dr. Sınağ'ın tamamı SCI tarafından taranan yüksek etki değerli dergilerde 84 makalesi bulunmakta olup bu makalelere yabancı bilim insanlarınca 2600 civarında atıf yapılmıştır.

Bekir S. GÜR

Prof. Dr.; Orta Doğu Teknik Üniversitesi Matematik Öğretmenliği Bölümü'nden mezun oldu. Bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra, yüksek lisansını Florida State Üniversitesi'nde öğretim sistemleri üzerine tamamladı. Doktorasını, Utah State Üniversitesi'nde öğretim teknolojisi alanında yaptı. Kaliforniya Üniversitesi-Berkeley'de Yükseköğretim Araştırmaları Merkezi'nde misafir araştırmacı olarak bulundu. Yükseköğretim Kurulu'nda Başkan Da-

nışmanı, Milli Eğitim Bakanlığı'nda Bakan Danışmanı olarak çalıştı. Halen Hacettepe Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Çok sayıda akademik makale ve kitabın yazarıdır. *"Matematik Belası" Üzerine: Matematik Felsefesinde Köşe Taşları* (Nesin Matematik Köyü Yayınları, 2012), *Eğitimle İmtihan (2004-2013)* (SETA, 2014) ve *Egemen Üniversite: Amerika'da Yükseköğretim Sistemi ve Türkiye İçin Reform Önerileri* (EDAM Yayınları, 2016) yayınlanmış kitaplarından bazılarıdır.

Durmuş Günay

Prof. Dr.; 1976'da İTÜ'den Makina Mühendisi olarak mezun oldu. 1980'de Ege Üniversitesi'nde yüksek lisans, 1986'da Dokuz Eylül Üniversitesi'nde doktora yaptı. Aynı yıl Yardımcı Doçent (İTÜ Sakarya Mühendislik Fakültesi), 1991'de Doçent (İTÜ ve Sakarya Üniversitesi), ve 1999'da Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Makina Mühendisliği Mekanik Anabilim Dal'ında Profesör oldu. Tarım ve Ulaştırma Bakanlıkları'nda danışmanlık (2004-2008) yaptı. Akademik kariyerini yaptığı Makina Mühendisliği Mekanik alanının yanı sıra, bilim felsefesi, bilim tarihi, teknoloji felsefesi, mühendislik felsefesi, inovasyon felsefesi, üniversite felsefesi, eğitim felsefesi, düşünce ve diğer kültürel alanlarda makale ve kitap şeklinde yayımlanmış çalışmaları bulunmaktadır. Şubat 2008-Şubat 2016 yılları arasında (8 yıl), Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Yürütme Kurulu Üyesi yaptı. Haziran 2016'dan beri Maltepe Üniversitesi'nde, İstanbul'da, öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Enes Gök

Prof. Dr.; Lisans eğitimini Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı'nda tamamlamıştır. Afyon ve Van'daki okullarda edindiği öğretmenlik tecrübesi sonrasında, yüksek lisans ve doktora eğitimini Amerika Birleşik Devletleri Pittsburgh Üniversitesi'nde Yükseköğretim Yönetimi Programı'nda yapmıştır. Doktora eğitimi süresince, Uluslararası Araştırmalar Enstitüsü'nde (IISE) proje asistanı ve program koordinatörlüğü görevlerinde bulunmuş ve bu süreçte farklı uluslararası projelerde görev almıştır. Kariyerinde Ölçme ve Değerlendirme Uygulama ve Araştırma Merkezi ile Uzaktan Eğitim Merkez Müdürlükleri bulunan Enes Gök, 2018-2022 yılları arasında, Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK) ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) başkanlarına danışmanlık yapmıştır. 2020-2021 yılları arasında İndiana Üni-

versitesi-Bloomington'da misafir araştırmacı olarak çalışan Enes Gök, halen Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde görev yapmaktadır.

Metin Toprak

Dr. Öğr. Üyesi; 1966 yılında Ardahan doğdu. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden aldı. Kırıkkale, Eskişehir Osmangazi, Uluslararası Saraybosna, Türk Hava Kurumu ve İstanbul üniversitelerinde öğretim üyesi ve yönetici olarak görev aldı. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumunda uzman yardımcısı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunda Başkan Yardımcısı, Rekabet Kurumu'nda İkinci Başkan, ÖSYM'de Başkan Yardımcısı, YÖK ve TÜBİTAK bünyesinde çeşitli kurul ve komisyonlarda başkan ve üye olarak görev yaptı. Türkiye'nin genel, mesleki ve akademik eğitim sistemini Avrupa çerçeveleriyle referanslayan Türkiye Referanslama Raporu yazım ekibi lideridir. Finansal sistem ve ekonomik kalkınma, sosyal politika, yoksulluk ve yükseköğrenim sisteminin reformasyonu başlıca ilgi alanlarıdır. Halen İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Toprak, İstanbul Sosyal Girişim Derneği başkanıdır.

Nihat Erdoğan

Prof. Dr.; 1992 yılında Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nden mezun oldu. 1995 yılında İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Davranış Bilimleri Anabilim Dalı'nda yüksek lisans; 1998 yılında Sakarya Üniversitesi SBE Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı'nda doktora derecesi aldı. 1999 yılında İşletme Yönetimi alanında doçent, Nisan 2005 yılında ise yönetim ve organizasyon alanında profesör oldu. Halen Yıldız Teknik Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Bilimsel çalışma alanları kariyer yönetimi, değişim yönetimi, aile şirketlerinde kurumsallaşma, yönetim psikolojisi, STK'larda yönetim ve kapasite geliştirme ile yükseköğretimin yönetimi konularıdır. Alanıyla ilgili çok sayıda ulusal ve uluslararası makale, bildiri, kitap ve kitap bölümleri bulunmaktadır. Alanıyla ilgili pek çok özel, kamu ve sivil toplum kuruluşunda eğitim, araştırma ve danışmanlık projesi yürütmüştür. Üniversitelerde kariyer merkezlerinin kurulması ve gelişmesine yönelik çalışmalar yapmış, bu çalışmalara destek vermiştir. 2015-2023 yılları arasında İş Ahlakı Dergisi'nin baş editörlüğünü yapmıştır. Sivil toplum alanında gönüllü çalışmalarda yer almakta ve İLKE Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Osman Seçkin Akbıyık

Lisans eğitimini 2003-2007 yıllarında Marmara Üniversitesi İşletme (İngilizce) Bölümü'nde; yüksek lisans eğitimini ise Jean Monnet Bursiyeri olarak 2021-2023 yıllarında University College London Karşılaştırmalı Eğitim Bölümü'nde almıştır. Yüksek lisans eğitimini onur derecesiyle tamamlamıştır. 2010-2023 yılları arasında Mesleki Yeterlilik Kurumu'nda uzman yardımcısı, uzman ve daire başkanı gibi teknik ve idari pozisyonlarda görev yapmıştır. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nin (TYÇ) teknik ve yasal alt yapısının geliştirilmesi, yürürlüğe konması ve uygulanması; TYÇ Dairesi Başkanlığı'nın kurulması ve TYÇ'nin Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi'ne (AYÇ) referanslaması süreçlerinde etkin rol oynamış ve 6 yıl boyunca TYÇ Dairesi Başkanı olarak görev yapmıştır. Avrupa Komisyonu'nun yetkili organı olan AYÇ Danışma Grubu ve TYÇ ile ilgili teknik çalışmaları yürüten TYÇ Kurulu üyeliği yapmıştır. Türkiye Referanslama Raporu'nun hazırlanması, AYÇ Danışma Grubu'nda sunulması ve savunulmasında aktif görev almıştır. "Ulusal Yeterlilik Çerçevelerinin Eğitim ve İşgücü ile İlişkileri" başlıklı bir uzmanlık tezi ve "AYÇ'nin Ulusal Yeterlilik Çerçevelerinin Geliştirilmesi Üzerindeki Etkileri" başlıklı bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır.

İçindekiler

Editörden	ix
Giriş: Türkiye’de Yükseköğretimde Son Yüz Yılda Yaşanan Değişim ve Gelişmeler <i>Nihat Erdoğan</i>	1
Tarihi Süreç İçinde Türk Yükseköğretim Sistemi ve Değişimler <i>Durmuş Günay</i>	47
Türk Yüksek Öğreniminde Düzenleme ve Yapılandırma Çalışmaları: Başarımlar, Gecikmeler, Boşluklar ve Yapılacaklar <i>Metin Toprak ve Osman Seçkin Akbıyık</i>	73
Türkiye’de Yükseköğretime Erişim, Geç Genişlemenin Getirdiği İmkanlar ve Zorluklar <i>Bekir S. Gür ve Enes Gök</i>	135
Yüz Yılda Yükseköğretim Kurumları Ne Yetiştirdi? Türkiye’de İnsan Kaynaklarının Gelişimi ve Dönüşümü <i>Nihat Erdoğan</i>	165

Yüz Yılda Üniversiteler Ne Üretti? Türkiye’de Ar-Ge Süreçleri, Çıktıları ve Sonuçları	199
<i>Ali Sınağ</i>	
Kronoloji: Yüz Yılda Türkiye’de Yükseköğretimin Kilometre Taşları	237
<i>Nihat Erdoğan</i>	

Editörden

Bu çalışmada son yüz yılda Türkiye’de yükseköğretim alanında yaşanan değişim ve gelişmeler farklı açılardan ele alınmakta, geçmişten günümüze geldiği durum ortaya konulmaktadır. Son yüz yılı dikkate aldığımızda Türkiye’de yükseköğretim sistemi, en çok tartışılan ve değişmesi gerektiği dile getirilen konuların başında gelmesine rağmen, değişim ve yenilik yapmanın en zor olduğu alanlardan birisidir. Yükseköğretim alanının kendine özgü nitelikleri, üniversite kurumunun niteliği ve işlevi hakkında gerçekçi olmayan talep ve beklentiler ile Türkiye’nin siyaset geleneği gibi yükseköğretimde değişim ve yenilik yapmayı kısıtlayan ve güçleştiren bir dizi sebep sıralanabilir.

Son yüz yılı dikkate aldığımızda başından beri yükseköğretimde değişim çabalarının tepeden yapılmaya çalışıldığı, sürecin güç ve çatışma üzerinden yürütüldüğünü ifade edebiliriz. Yükseköğretime dair karar verme yetkisini ve gücünü elinde bulunduran kişi ve kurumların bu yetki ve gücü ölçülü, diğer toplumsal kesimlerin talep ve beklentilerini de yeteri kadar dikkate alan biçimde kullanmadığı görülmek-

tedir. Bu kısır döngü içinde dayatmacı, parçalı ve gecikmeli bir şekilde yükseköğretim alanı sistematik olmayan biçimde dönüşmektedir. Bu tür bir dönüşüm yükseköğretim alanında dünyadaki gelişmelerle mesafenin her gün biraz daha açılması sonucunu ve performans düşüklüğünü getirmektedir. Mevcut yükseköğretim sistem ve kurumlarının yükseköğretim alanı ve yükseköğretim kurumlarını derinden etkileyen ihtiyaç ve beklentileri yeteri kadar karşılayamadığı, değişimlere hızlı cevap veremediği açıktır. Tüm bu tartışma ve sorunlar yaşanırken yükseköğretim sisteminin gecikmeli de olsa belli bir mesafe kat ettiğinin de altını çizmek gerekir.

Günümüzde yükseköğretim alanında karşı karşıya olduğumuz soru ve sorunları ele alırken dünyadaki gelişmeler, yükseköğretim alanının kendi dinamikleri yanında yükseköğretimin Türkiye'ye özgü meselelerinin birlikte ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de yükseköğretim sisteminin mitler, hamaset, sloganik yaklaşımlar ve ideolojik kutuplaşmaların ötesinde, üniversite kurumunun niteliğini göz ardı etmeden dünya ve Türkiye gerçekleri ışığında yeniden ele alınması ve geliştirilmesi önem arz etmektedir. Yükseköğretim kurumlarının çeşitlilik temelinde yapılandırılması öncelikli bir mesele olmaya devam etmektedir. Bu yapılanma; araştırma ve bilgi üretimi, sosyal ve ekonomik gelişime katkı, entelektüel ve kültürel donanımı artırma ile farklı düzeylerde mesleki beceri kazandırma taleplerini karşılayabilecek bir çeşitlilik içermelidir. Yükseköğretimin yapılanmasında, yükseköğretim üst kuruluşlarının düzenleyici ve denetleyici konumda kalması ve yapılanmanın merkezine yükseköğretim kurumlarının alınması gerekmektedir.

Bu kitabın hazırlanma sürecinde birçok kişi ve kurumun katkısı bulunmaktadır. Öncelikle bu çalışmaya yazılarıyla katkı veren yazarlarımıza ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Dizi editörü Lütfi Sunar, Genel Yayın Yönetmeni Yusuf Temizcan, yayına hazırlayan Elif Yavuz ve tasarımı yapan Seyfullah Bayram çalışmanın farklı aşamalarında destek verdiler, kendilerine müteşekkirim. Son olarak burada ismini zikredemediğim başta Nokta Yayın Grubu ekibi olmak üzere emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum.

Kitabın bu alana ilgi duyan kişi ve kurumlara faydalı olmasını ve yükseköğretim sistemimizin gelişmesine katkı sunmasını diliyorum.

Nihat Erdoğan